

**НБУ ПІСЛЯ ГОНТАРЕВОЇ:
ОЧІКУВАННЯ ПОЛІТИКІВ, ФІНАНСИСТІВ, ВЧЕНИХ**

(за матеріалами круглого столу, організованого відділом грошово-кредитних відносин Інституту спільно з ГО "Клуб банкірів" та Комітетом ВРУ з питань фінансової політики і банківської діяльності)

Круглий стіл під назвою "В.Гонтарева: "Моя місія повністю виконана – реформи зроблені". ЩО І ХТО ДАЛП?", проведений в Інституті економіки та прогнозування за сприяння ГО "Клуб банкірів" та участі фінансистів, представників центральних органів виконавчої влади, провідних економістів 28 квітня 2017 р., був присвячений проблемам наслідків реформування банківської системи України та подальших шляхів її розвитку.

Засідання відкрив директор Інституту, академік НАН України В.М.Геєць. Він зауважив, що країні, яка проводить запізнілі економічні реформи та тимчасово втратила потенціал свого економічного зростання, відроджувати його надзвичайно складно. І не останню роль у його відродженні можуть відіграти фінансові установи, банківська система, державні фінанси.

Незалежно від того, хто надалі займатиме посаду головного банкіра країни, йому буде дуже непросто, зазначила завідувач відділу грошово-кредитних відносин Інституту економіки та прогнозування Н.М.Шелудько. Новому очільнику НБУ та його команді необхідно відновити довіру до регулятора, у тому числі через визнання помилок та прорахунків у реформах.

Перший заступник голови Комітету Верховної Ради України з питань фінансової політики і банківської діяльності М.В.Довбенко зауважив, що політика Національного банку має бути транспарентною. Опитування соціологів підтверджують відсутність довіри до банківської системи загалом та Національного банку зокрема. Крім того, банківський ринок за останній час було значною мірою монополізовано.

М.В.Довбенко не підтримує те, що кожного року кошти з Державного бюджету направляються на підтримку банківського сектора. За його словами, в результаті "очищення" банківської системи проблемна заборгованість зросла з 7% у 2014 р. до більше ніж 50% у поточному періоді, а це є надзвичайно серйозною перепоною на шляху до економічного відновлення країни. Економіка та банківська система України сьогодні відкриті для інвестицій, проте рейтинговим агентством Standard & Poors вітчизняна банківська система була визнана найбільш ризикованою у світі.

Член Ради Національного банку України В.М.Фурман зазначив, що 2014-й, 2015-й та 2016-й роки були надзвичайно складними для України, а 2017-й та 2018-й роки будуть надзвичайно важливими. Ключовою ціллю Національного банку, на його думку, є сприяння економічному зростанню країни. Наразі В.М.Фурман досліджує тему активізації кредитування в Україні і вбачає успіх вирішення проблеми кредитування у можливості нового Голови НБУ співпрацювати з Верховною Радою України та вирішувати різні питання на користь банківського сектора України.

Іншою причиною відсутності належного кредитування в Україні є недостатня кількість державних програм розвитку різних галузей економіки. Зокрема, у презентації експортної стратегії країни не було висвітлені фінансові механізми сприяння експорту. До того ж частка освоєння залучених від міжнародних фінансових установ коштів є низькою.

В.М.Фурман вважає, що оскільки державні банки сьогодні володіють майже половиною активів банківської системи, вони мають разом з НБУ бути агентами економічного зростання в Україні.

Радник президента Київської школи економіки, колишній член правління та виконавчий директор з економічних питань НБУ І.А.Шумило зазначив, що причинами незадовільного стану банківської системи є ряд факторів, зокрема, непрозорий кулуарний відбір претендентів на посаду голови НБУ. Така ситуація узалежнює призначену на посаду людину від тих осіб чи партій, які її висунули. Тож з метою вирішення цієї проблеми є сенс отримувати пропозиції щодо кандидатур від таких інституцій, як банківські асоціації, наукова спільнота, Академія наук, асоціації фінансових аналітиків та ін. і не допускати профанації при обговоренні цієї кандидатури у Верховній Раді. Суспільство має почути,

якими претенденти на посаду Голови НБУ бачать розвиток банківської системи, свою власну відповідальність, які цілі та завдання ставлять перед собою.

Голова наглядової ради Національного депозитарію України, экс-міністр фінансів України І.О.Мітюков зазначив, що реформування банківської системи в частині її "очищення" відбулося, але в результаті цього "загинуло" багато робочих проєктів. Доповідач визнав неефективною роботу Фонду гарантування вкладів та НБУ щодо робочих активів ліквідованих банків. Було також наголошено на тому, що майбутній голова НБУ не повинен проводити агресивну політику щодо банків у процесі економічного відновлення.

Також І.О.Мітюков зауважив, що Національний банк докорінно змінив методику визначення пов'язаних із банком осіб. Цей захід був досить несподіваним для банків і, в результаті, навіть працюючі активи, що належали особам, пов'язаним із банками, потрапили під реструктуризацію або ліквідацію. На його думку, саме це є найбільшим недоліком політики "очищення" банківської системи.

Представник Незалежної асоціації банків України А.Г.Загородников відзначив позитивний аспект діяльності керівництва НБУ в частині сформованого комітету, який займається реформуванням НБУ і програмою змін регуляторної функції НБУ. Доповідач підкреслив, що банківська спільнота має брати участь у нормотворенні, яке проводить НБУ.

Голова правління Агентства з рефінансування житлових кредитів С.С.Волков наголосив на тому, що в Україні відсоткові ставки надання іпотечних кредитів значно вищі за світовий рівень.

Генеральний директор Української федерації ubezpieczenia Г.М.Третьякова зазначила, що більшість банків в Україні банкрутують не через непрофесійне управління, а тому що дохід перерозподіляється на користь акціонерів та топ-менеджерів. Вона зауважила, що самостійно банки не в змозі забезпечити економічне зростання в країні. До того ж в Україні необхідно створити окремий регулятор, який буде займатися пруденційним наглядом.

Колишній заступник голови НБУ Я.Ф.Солтис зауважив, що Національний банк не виконує свою основну функцію – забезпечення стабільності гривні. Також доповідач запевнив, що НБУ вдався до низки шкідливих дій. Зокрема – до рефінансування "поганих" банків, що відбувалося і під час головування В.О.Гонтаревої, і двох її попередників, коли значну частину коштів рефінансування було витрачено на викуп резервів НБУ, що спричинило значну девальвацію гривні.

Ще одним шкідливим заходом стало запровадження адміністративних валютних обмежень, а особливо – заборони на зняття коштів з депозитних рахунків. Також слід згадати і несвоєчасне закриття проблемних банків.

Професор ДВНЗ "Університет банківської справи" В.І.Мищенко вважає, що головне питання полягає не в тому, хто обійматиме пост голови НБУ, а у проблемах, які потребують вирішення. По-перше, це відсутність можливості підвищення ефективності грошово-кредитної політики, оскільки вона сьогодні підпорядкована бюджетно-податковій політиці. Потрібні узгодження та координація цих видів політики за принципом верховенства та пріоритету грошово-кредитної політики.

Наступні проблеми пов'язані із банківським надглядом, із відсутністю узгодженості в роботі НБУ та Фонду гарантування вкладів. Також потрібно підвищити відповідальність фахівців НБУ щодо заяв, які вони проголошують.

Заступник директора Інституту економіки та прогнозування С.О.Кораблін звернув увагу, що за період з 1997 р. по 2016 р. курс гривні до долара низився у 12 разів, ціни на споживчому ринку зросли приблизно у 15 разів. Тож виникає риторичне запитання: чи виконує Національний банк свій конституційний обов'язок в частині забезпечення стабільності грошової одиниці України?

Згідно зі ст. 116 Конституції України Кабінет Міністрів має забезпечувати державний суверенітет і економічну самостійність України. На думку С.О.Корабліна, упродовж 20 років ця функція також не виконувалась. Отже два провідні в Україні органи влади не виконують свої конституційні обов'язки.

На думку доповідача, комплексної оцінки причин, які призвели до нинішньої ситуації в економіці, не проводилося. А проблема у сформованій економічній моделі нашої країни – вітчизняна економіка є сировинною, енергозатратною та енергозалежною. В Україні спо-

стерігається закономірність: якщо відбувається зростання попиту на сировину на зовнішніх ринках, то економічна ситуація стабілізується, а якщо попит на сировину знижується, то розпочинаються кризові процеси. Тому С.О.Кораблін переконаний, що необхідно змінювати економічну модель. Очевидно, що неоліберальна модель, до якої наша країна прагнула багато років, не спрацьовує, і світова практика це підтверджує: така модель змінює свою конфігурацію. Зокрема, у групі G20 на останньому саміті не підтримувалась боротьба з протекціонізмом. Політика Китаю на міжнародному ринку виявилася більш ліберальною, ніж політика США.

Також доповідач наголосив на тому, що кредитний портфель вітчизняної банківської системи задіяний в основному в торгівлі, у сировинних галузях та операціях з нерухомістю. Так, незалежність НБУ потрібно підтримувати, але без його співпраці з Верховною Радою, Кабінетом Міністрів та бізнесом в Україні не відбудеться економічного зростання.

Третій Президент України, колишній голова НБУ В.А.Ющенко виступив із досить ґрунтовною комплексною програмою заходів по відновленню довіри до банківської системи України.

Насамперед він зауважив, що гроші, фінанси та економічні відносини мають лінійну залежність. За його словами, існує система причин та прогнозованих лінійних наслідків. Останні три роки темпи економічного зростання в Україні знижуються. Сьогодні економіка перебуває в депресії, а її 56% працює в тіні. За розміром девальвації Україна займає друге місце в світі – після Венесуели.

Реальний дефіцит Державного бюджету України становить близько 10%, значний дефіцит Пенсійного фонду, головною причиною виникнення якого є неофіційна виплата зарплат. У результаті в Україні немає ані економічної, ані фінансової стабільності. Якщо зростання економіки зберігатиметься на рівні поточного року, то для того, щоб вийти на рівень 2013 р., знадобиться 13 років.

Населення зняло з депозитних рахунків 310 млрд грн, які нічим не було компенсовано. Значна частина банків та їхніх філій з усіма активами та пасивами перестали існувати через анексію Криму та воєнні дії на Донбасі.

В.А.Ющенко зауважив, що під час фінансової кризи у Європі в першу чергу рятували банки. Тому на масову ліквідацію банків в Україні Національний банк та уряд повинні реагувати спеціальною політикою. Половина активів банківської системи належать державним банкам, 90% збитків, які понесла банківська система, – також "надбання" державних банків. Основне ж джерело фінансування державних банків – це емісія Центрального банку.

Якщо 23% грошової маси, як в Україні, становить готівка, то з такою статистикою економічного зростання не відбудеться. Політика розвитку в такій моделі грошової системи не спрацьовує. Банківська система не може функціонувати в умовах високого рівня тіньової економіки, яку обслуговує такий обсяг готівки.

Щороку на ностро-рахунках залишається близько 12 млрд дол. неповернутої виручки. 167 млрд дол. перебувають на офшорних рахунках. Заощадження населення поза банківською системою становлять близько 100 млрд дол. Це свідчить про відсутність ресурсу для розвитку банківської системи, і основним завданням має стати мобілізація цього капіталу. На думку В.А.Ющенка, необхідно легалізувати кошти, які перебувають в офшорах, та провести фінансову амністію.

Керівник аналітичного відділу фінансової компанії ICU О.В.Вальчишен зауважив, що за нестабільної економіки, як в Україні, зниження дефіциту Державного бюджету не стимулюватиме її зростання, що підтверджує практика периферійних країн Європи.

Підсумовуючи результати дискусії, В.М.Геєць зауважив, що було висловлено багато слухних думок. А голова Клубу банкірів Людмила Мостова висловила щире вдячність доповідачам та учасникам, особисто В.М.Геєцю, науковцям Інституту, за конструктивний діалог у вирішенні проблемних питань розвитку банківської системи України.

Підготувала Шулакова К.І.